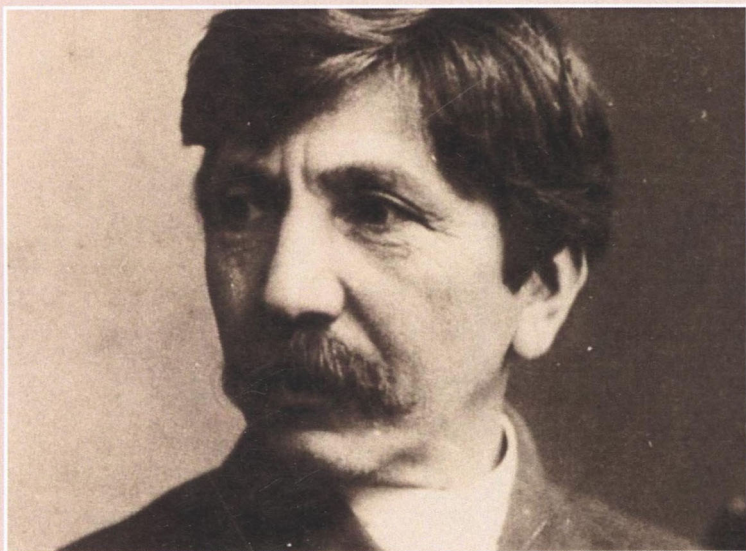

VASILE VOICULESCU

AMINTIRI DESPRE VLĂHUȚĂ

Editura Sfera

VASILE VOICULESCU

AMINTIRI DESPRE VLAHUȚĂ

— 1927 —

Ediție anastatică

**Editura Sfera
Bârlad, 2019**

**Volum apărut din inițiativa
ACADEMIEI BÂRLĂDENE,
cu sprijinul
PRIMĂRIEI și al CONSILIULUI LOCAL BÂRLAD**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VOICULESCU, VASILE**

**Amintiri despre Vlahuță / Vasile Voiculescu. - Ed. anastatică. -
Bârlad : Sfera, 2019
ISBN 978-606-573-864-5**

821.135.1

TEATRUL DE MÂINE

VASILE VOICULESCU

AMINTIRI DESPRE VLAHUȚĂ

— 1927 —

86. — Institutul de Arte Grafice și Editură
«LUMINA POPORULUI», SLOBOZIA

ÎNSEMNAȚII BIOGRAFICE

Documentar, primul suitor, ascendant al lui A.Vlahuță a fost bunicul de pe tată, Vlahutzi/Vlahuți, aromân din peninsula balcanică, refugiat în Moldova din cauza teroarei otomane împotriva românilor sud-dunăreni de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor. Nu știm în ce împrejurări pașii destinului l-au adus în Pleșești, cătun lipit de satul Pătrășcani, amândouă așezări rurale din ținutul Tutova având reședința la Bârlad. Știm doar, că prin căsătoria cu o răzeșiță, el a beneficiat de Legea Țării, ceea ce i-a permis să stăpânească pământ și să obțină un titlu boieresc, dregătorie aducătoare de anumite foloase.

În casa modestă descrisă de scriitor în amintirile sale, ridicată de bunicii săi, s-a născut la 5 septembrie 1858, din părinții Nicolae și Ecaterina, Alexandru Vlahuță. Veniturile familiei erau modeste, iar tatăl, plecat mai tot timpul de acasă, la vânatoare sau cu alte treburi, lăsa grija gospodăriei și a copiilor pe umerii soției sale. În pofida acestor greutăți, Ecaterina Vlahuță a hotărât ca Alexandru să învețe carte. Astfel, în vârstă de nouă ani, copilul sensibil și bolnăvicios a ajuns la Bârlad, unde a locuit în gazdă la „Țața Elencu”, a cărei casă se afla pe ulița Cotu Negru (astăzi, strada Gh. Emandi). Condițiile în care a trăit elevul Alexandru erau deosebit de grele pentru că ruda sa nu l-a cruțat, folosindu-l ca ajutor în treburile gospodăriei, obligându-l, bunăoară, să-i care apă, iarna pe ger, de la fântâna cu ciutură din

capătul străzii Roșca Codreanu. Între anii 1867-1871, Vlahuță a urmat cursurile școlii primare de băieți, din fericire gratuite, conform Legii Instrucțiunii Publice date de domnitorul A.I. Cuza. Școala funcționa la parterul casei Ecaterinei Tuduri de pe strada Belvedere, astăzi B-dul Epureanu nr. 3. Apoi, timp de șapte ani, a învățat la gimnaziul și Liceul Codreanu, școli ce funcționau în clădirea din apropierea Bisericii Domneasca. A absolvit liceul în 1878, dar nu a dat bacalaureatul, deoarece s-a căsătorit chiar atunci cu Ida Pagano, fiica profesorului său de italiană. Din aceste sumare informații, oricât de sumare ar fi, reiese limpede că Alexandru Vlahuță s-a format intelectual, moral și artistic în Bârlad, orașul de neuitat al copilăriei și tinereții sale.

Scriitorul a revenit la Bârlad în octombrie 1916, fugind din casa de la Dragosloveni, localitate care timp de doi ani a făcut parte din teritoriul ocupat de Puterile Centrale. La Bârlad Vlahuță și soția sa, Ruxandra, au primit adăpost în casa profesorului și muzicianului Eugeniu Bulbuc; imobilul, monument istoric, se află astăzi pe B-dul Epureanu. Ultima perioadă bârlădeană a *măistorașului*, întreruptă de plecările sale pe frontul de la Mărășești sau la Iași, capitala României sfâșiate de război, a fost marcată de nenumărate suferințe fizice și sufletești, agravate de pericolul, ce părea iminent până în august 1917 – victoriile armatei române de la Mărăști, Mărășești și Oituz – al dispariției României ca stat.

Și totuși, în Bârladul aflat în stare de război, care a fost din decembrie 1916 – februarie 1917, sediul Cartierului general și al Misiunii Berthelot, iar în apropiere, la Zorleni, reședința temporară a familiei regale, A. Vlahuță a avut parte de neașteptate bucurii și împliniri. În casa Bulbuc, odată cu prezența maestrului Vlahuță, și-a continuat activitatea Academia Bârlădeană. În prezența maestrului se desfășurau seri literare, unde tinerii membri ai Societății își prezentau creațiile în versuri

sau proză. Înșiruirea tuturor numelor ar fi quasi-imposibilă. Menționă totuși câteva personalități din elita culturală a vremii: Pamfil Șeicaru – venind de pe front –, Vasile Voiculescu – stabilit la Bârlad cu familia din iarna anului 1917, medic la spitalul militar organizat la școala primară din vecinătatea Bisericii Sf. Gheorghe, astăzi Școala gimnazială „Principesa Elena Bibescu” –, Victor Ion Popa – care, rănit la Mărășești, și-a făcut convalescența la Bârlad, îngrijit de V. Voiculescu –, George Tutoveanu, frații Virgil și Iuliu Nițulescu – pe atunci studenți la medicină... În casa Bulbuc, Vlahuță a fost vizitat de preotul militar de la Tecuci, Alexei Mateevici, dar și de George Enescu, venit la Bârlad pentru a le cânta la vioară răniților din spitalele orașului. Pe Vlahuță l-a ocrotit Lupu Kostaky, boierul erudit de la Dealul-Mare – prietenul de odinioară al lui I.L. Caragiale – care îi trimitea scriitorului merinde atât de prețuite în vremuri de foamete. În preajma sărbătorilor de Paști 1917, Alexandru și Ruxandra Vlahuță, împreună cu prietenii lor, academicienii, au fost invitați la Epureni, de urmașii lui Manolache Costache Epureanu, Alexandru Ecsarhu și fiica sa, Magdalena. Atunci, în perioada bârlădeană, ca semn al prețuirii și admirației lor, membrii Academiei Bârlădene l-au desemnat președinte de onoare.

Răstimpul bârlădean al scriitorului a fost benefic pentru literatura română. La Bârlad Vlahuță a tipărit, în 1918, volumul „Din trecutul nostru. Ștefan cel Mare”, iar din inițiativa lui s-a tipărit „Calendarul nostru pe 1918”, ediție din care multe exemplare s-au răspândit în Basarabia începând din ianuarie 1918.

După revenirea scriitorului la București, Academia Bârlădeană a scos la Bârlad *Florile dalbe* (ianuarie – decembrie 1919), probabil prima revistă literară din România postbelică.

Menționăm că Academia Bârlădeană *rediviva* a editat

în formă anastatică toate publicațiile susnumite, simbol al recunoștinței față de Vlahuță și față de toți scriitorii, bărlădeni sau nebărlădeni, care au scris în acele vremuri de restriște.

O concluzie se impune: nu totdeauna în istorie este valabil aforismul latin *Inter arma silent Musae* / În vremuri de război, Muzele tac.

Elena Monu

CUVÂNTUL AUTORULUI

Se împlinesc, acum, șapte ani de la moartea lui Alexandru Vlahuță. Sufletele, după imemoriala religie a morților, își caută de acum înaintea alte așezări. Evocări și rugăciuni de-asupra oaselor spălate cu mirodenii, le'nlesnesc această ascensiune. Cu un sentiment de pioasă bucurie a nemuririi, desmormântez aceste amintiri.

1926.

V. Voiculescu.

Dacă lăsăm de o parte puținele rânduri scrise de maestrul I. Al. Brătescu-Voinești, amintirile din numărul de față al bibliotecii noastre, sînt cele mai frumoase din câte s'au publicat despre în veci neuitatul Alexandru Vlahuță-și cele mai cinstite.

Poetul V. Voiculescu — pentru noi, cei cari îi cunoaștem mai de aproape întreaga operă tipărită și pe cea încă inedită, marele poet Voiculescu — face un imens serviciu admiratorilor lui Vlahuță și literaturii române, prin publicarea acestor amintiri.

Trecem repede asupra cinstei ce revine modestei noastre biblioteci : sînt mulțumiri sufletești care gonesc vorbele.

Const. Rîuleț.

Amintiri despre Alexandru Vlahuță

I.

Când l'am cunoscut eu, Vlahuță nu mai era de cât suflet. Focul lăuntric, ce arsese neadormit o viață, își împlinise chemarea : mistuise toată zgura. Și omul era acum aur de trei ori lămurit prin foc.

A fost în Bârlad, către toamna anului 1917 când l'am văzut întâia oară în viața mea. Ședea la o parte în fața unei gherete din piață, unde se vindeau zarzavaturi și unde mulțimea se înghesuia prinsă de neastâmpărul așteptării. Și omulețul oprit în drum privia cu o expresie așa de sfâșietoare la gloata aceia ce se strivia împinsă de spaima traiului, că țără voe am stat ca să'l privesc la rându-mi. Atunci l'am semuit numai cu Vlahuță, așa cum li văzusem mai de mult chipul într'o carte. Când m'a băgat de seame și-a tras par'că înapoi, în fundul ochilor, luminile că se răsfrângeau ca o trâmbă înfășurând cald mulțimea. O umbră i-a acoperit fața cum ai acoperi cu mâna o candelă veghetoare și a plecat fără să se mai uite îndărăt. N'am îndrăsnit să'l urmăresc.

Câteva zile mai târziu un prieten mi-a spus că Vlahuță este în adevăr oaspetele Bârladului, unde îl zvârlise valul pribegiei și m'a îndemnat să mergem să-l vizităm. Am șovăit însă multă vreme, nu-mi eșia din minte neplăcerea ce-i pricinuisem par'că privindu-l atunci când nici nu știam bine cine este, dar încă să mă mai duc cu sîta peste el : Imi aruncase o căutătură așa de răcoroasă când mă prinsese spionându-l acolo în colțul viermuitor al pieței, că-i luasem frica... Intr'adevăr Vlahuță avea mai mult ca oricine o sfieală, un simț ascuțit de jignire dus până la durere împotriva indiscreției și curiozității lumii... Nu numai că nu-i plăcea, dar suferia, ca o pradă în ghiara fiarei, atunci când era recunoscut, arătat cu degetul, când auzia șoapte în spatele lui... Își mărturisia singur această meteahnă și ne povestea cum odată a trebuit să plece din mijlocul unei reprezentatii fiindcă răposata regină Elisabeta aflând că este și el acolo avea de gând să-l cheme în loja ei, crezând că l'ar măguli, când pe el îl treceau sudorile de spaimă să nu-l prinză aghiotantul înainte de a se face nevăzut.

Și nu m'am dus... Pe urmă am căzut bolnav și tocmai târziu în toamnă mi-am luat inima'n dinți și am îndrăsnit într'o seară să însoțesc pe prietenul ce-a bătut la ușa „maestrului“. Ne-a primit în unica-i odăiță ce avea, așternută cu bruma de scoarțe scăpate de prăpăd. Când l'am văzut așa de luminos și plin de drag, mi s'a părut că intru în palatele Amurgului din închipuirile copilăriei mele...

Și a fost așa de bun și de prietenos, s'a înfățișat așa deschis, drept și nemesteșugit că nu mi-a mai rămas nici umbră de bănuială sau îndoială asupra

lui. Îi pătrunsesem dintr'odată în suflet și simțiam că mă primește acolo în largile-i încăperi blagoslovite, cu aceiași dragoste cu care îmi deschisese ușa casei lui de pribeag. Am hotărît chiar de atunci să venim la dânsul de două ori pe săptămână. Dar ne-a fost neîndestulător numai atât și am început să'l văd aproape în fiecare zi : Se creșta pe răboj cea mai mică lipsă ! La ceasul hotărît simțiam de departe din inima târgului înțesat de lume, din nodul încâlcit al treburilor și al nevoilor, simțiam cum mă trage chemarea și așteptarea maestrului, care din balconul caselor străjuia cu ochii bulevardul Epureanului în tot lungul lui, doar ne-o zări venind.

Așa mai bine de un an întreg am avut nespustul noroc să trăiesc nu numai alături, dar chiar în intimitatea lui Alexandru Vlahuță. N'a fost gând al meu pe care să nu i-l supun, n'a fost vers pe care să nu ceară să i-l citesc, n'a fost faptă de care să nu știe. A te răsfrânge neconținut într'o asemenea oglindă, în care să te vezi cum ar trebui să fii, care să te corecteze fără siluire, să te supravegheze senină, și bună să te lumineze asupra ta însuși, este să'ți schimbi înfățișarea morală cu desăvîrșire, înseamnă să te plăsmuești a doua oară după un model, după un îndreptar ideal ce l-ai avea pururi în față.

Acum nu mă mai îngroziau bubuiturile de tunuri ce zburneau fără de răgaz, aici aproape la Mărășești. Nu mai treceam către seară să urc corhanele din spatele Bârladului ca să ascult, cu urechea lipită de pământ vîetele surde ce veniau din aceiași parte, întrebându-mă pierdut în ce gaură de șarpe să-mi ascund copiii și nevasta de furia puhoiului — cât despre mine

știam ce am de făcut... Acum găsisem un razem și o întărire... Mă agățam ca un înecat de gândurile neșovăelnice ale lui Vlahuță și mă ridicam deasupra undelor de spaimă, sus pe stânca nădejzii lui. Puteam lucra liniștit ascultând cu alte urechi detunăturile amestecate, în cari deslușiam par'că tot mai lămurit pe ale noastre... Seara nu mai era vorba de spaimă ci de speranța ce răsăria din chiar pulberea și scrumul năruirii noastre...

Pe urmă au venit și s'au strâns și alții. Sâmburașul acela mic de oameni a încolțit ajungând o floare ce-a rodit până târziu. Curând ajunsesem să ne adunăm la zile anumite câte douăzeci, treizeci de inși împrejurul maestrului, încât nu mai încăpea odaia de tineri și oameni în toată firea, scriitori, învățători, preoți, băștinași sau refugiați. Și nu era numai o perindare rece și ceremonioasă de curioși, ca o defilare în fața unui chip de idol, ci o angrenare, o îmbucare vie și caldă a unuia în celalt; o taină și un înțeles ca la o lojă de frăție ocultă. Fiecare din cei ce pătrundeau, aduce apoi pe cine credea mai vrednic și totuși casa era deschisă tuturor de o potrivă. Se citia, se vorbea, se așezau temeliile viitorului, se pune la cale izbăvirea neamului, căci mai ales aceasta era preocuparea de căpetenie a maestrului : ce putem face pentru țara care trecea prin vârtoare cu capul la fund și pe care abia mai nădăjduiam să o scoatem leșinată pe malul pustiit de viitura apelor. De aici planuri de acțiuni mari și adânci. Partid al ordinei, ligă a dreptății, reviste, gazete și alte organe active cari ca varga magilor să trăzniască și să tămăduiască în același timp, toate se amestecau, se turburau, se cioc-

niau ca apoi să se domoliască și să se așeze într'o singură, lină și slobodă curgere în graiul și prin vorba adânc cugetată a lui. De acolo de la măsuța așezată lângă patul improvizat din câteva scânduri puse pe doi căpriori, ne cuprindea pe toți cu privirile-i răscolitoare prin toate unghiurile odăiei pe unde ne aciuiam, ne supraveghia și ne călăuzia discuțiunile aprinse, răznite și certărețe pe șleaul cel drept al gândurilor bune și desbrăcate de orice patimă, făcând aceasta mai cu inimă și mai cu folos ca cel mai înalt prezident de pe cel mai înalt fotoliu, a celei mai înalte adunări din lume.

Obiceiul acestor șezători a dăinuit în Bârlad și după plecarea lui și se păstrează până astăzi, prilej de înmânunchere de cugete și fapte pentru o seamă de aleși ai târgului. Și este poate cea mai frumoasă și mai vrednică manifestare a acestui orașel, singura licărire adevărată ce s'o fi zărind de undeva de departe, din lumea luminilor, pe pata de întuneric ce o face Bârladul pe pământ.

Din când în când mai veniau și oaspeți de la Iași cari ne aduceau împărtășirea gândurilor prietenilor de acolo, mai ales ale profesorului Iorga pentru care Vlahuță avea o admirație fără margini, o prietenie neclintită și o încredere fără șovăire. Neamul Românesc îi era un soi de pâine zilnică, mai ales încoace, după durerosul armistițiu și după pacea de la Buftea... Și nu era numai o simplă vorbărie deșartă cu care se trecea vremea rea. Cel puțin pentru el unul singur nu era ! Cu asta el își pregătia necontenit sufletul și voința, se călia pentru marea întreprindere la care râvnia și își alegea în același timp sol-

dații... De la o vreme simția că nu mai poate sta locului, că trebuie să se întoarcă înapoi în țară, ori-ce ar fi, sub ocupația nemțească și să înceapă cu o clipă mai de vreme opera de premenire pe care o tot vânturam acolo. Ca o mărturie, ca un fel de „memento“ pentru sine însuși, stătea de un an și mai bine drept în fața ceardacului sub ochii lui și ai noștri, carul de lemn cu care venise agale pe drumurile retragerii, sta și acum gata cu osiile unse, cu tânjalea pusă și cu proțapul întors spre porți, doar coveltir să-i anine și să arunce în el pernele și lăicerele peste o mână de ogrinji scăpat cu greu din gura vitelor în acea vreme de flămânzire obștească. Ardea de dorul să vie cât mai curând înapoi la București, simția o sete imensă de martiriu, de a suferi pentru acest popor pentru care i se părea că nu făcuse nimic și își zicea că piedicele ce-i vor pune dușmanul, silniciile înfruntate cu bărbăție, jugul greu ce vor răsvrăti grumajii neobișnuiți, vor exalta în el și în toți ceilalți totalitatea puterilor de lucrare și de împotrivire, fecundând opera ca o jertfă de sânge ! Nu era un gând de rebeliune, care presupune totdeauna ceva izbucnit pe neașteptate și care se deslănțue dintr'un lucru de nimic, ci era din potrivă o supunere îndelung cugetată, o plecare a lui întreg către soarta care i se arăta de acum ca un apostolat activ pentru neam, nu numai cu condeiul ci și cu lupta. De câte ori n'am vorbit amândoi punând la cale ridicarea unei școli, durarea unei vetre de cultură adevărată; unde-va în mijlocul unui câmp înflorit de mâna harnică a Firei și unde dânsul împreună cu câțiva prieteni să strângă tinerii să-i ajute să se pregătiască, alături și mână în mână cu cel mai

mare profesor — natura. Ar fi fost un institut de unde să porniască ca cercurile pe o undă mișcarea noastră de însdrăvenire. Și s'ar fi făcut dacă nu venia neputința trupească și boala, cea trădare a lui către sine însuși, la care pe atunci nu se aștepta.

Dar cele mai bune zile pentru mine erau când îl găsiam singur. Și ori că ședeam afară în ceardacul prietenos cu largă vedere, ori că eșiam să rătăcim pe dealurile triste din spatele Bârladului, tot una ne era. Amintirile îi reveniau ca duioase stoluri de pasări călătoare, ce s'ar întoarce și s'ar mai abate o clipă purtându-și umbrele fâlfâitoare peste întinsul unei mi-riști mohorâte, târziu în inima toamnei... Era când copilăria-i trecută în satul lui bun, unde părinții aveau o moșioară, când cântecul minunat al maicăsi pridi-dită de dor, seara torcând lângă copil... Năluca tatălui său, lipsind cu lunile de acasă, după treburi, petreceri și vânători și pe care abia își amintia că l'a văzut odată sub chipul unui strein voinic, ce-a descălecat în grabă la pragul lor și iar a încălecat; iar maică-sa arătându-i-l i-a spus cu durere: „uite, ăla este tată-tu“. Veniau apoi anii de învățătură la Bârlad, cu toate durerile lor înguste de copil, dar totuși adânci și jignitoare, ca niște cicatrice de răni tocmai la încheeturile sufletului... Lipsa gazdei, o mătușă, de orice dragoste și interes pentru prichindelul lăsat în seama ei, serile pustii de iarnă în lumina chiondorășă a gazorniței puchinoase, în tălălăiala și clefeteala mosafirilor strânși din mahala, iar el cu cartea în mână împărțindu-și nestatornica atenție de copil când între vorbele celor din casă, când între rândurile neprietenoase ale cărților, lată pe profesorul de Italiană și

ochii i se umeziau la amintirea unei aventuri de dragoste, o rătăcire din copilăria poetului. Vine apoi literatura care începe să-i arate drumul vieții în lipsa și în locul altor călăuze: Cine știa mai bine de cât el tot ce-a scris Victor Hugo? L'ar fi recunoscut chiar dacă îi citiai o bucată care nu-i încăpuse până atunci în mâini.

Am trecut împreună de multe ori pe o stradă lăturalnică, dealungul unei albii de pârâu, ca să-mi arate căsuța întunecată de copaci, unde și-a petrecut copilăria la Bârlad, căsuță neschimbată până în cele mai mici amănunte. A regăsit cu ușurință chilerul înfundat în care se închidea să învețe, gonit de turuiala unui coleg care „tocia“ în gura mare și țipa ca un papagal dincolo peste pârâu... Colegul ajunsese acum profesor însemnat dar Vlahuță nu putea uita cum nu se putea hodini de răul lui... Am revăzut puțul pe roata căruia îi înghețau iarna mâinile când mătușa îl trimetea să scoată apă... Ca flăcăul din basme singur își aducea apă, singur își făcea țandări și'i ațâța focul în zori... Am urcat un deal și apoi ne-am pogorît la cârciuma de la care, când cheful se aprindea, îl sculau din somn și-l trimeteau să le aducă băutură. Călca acum împăcat și zâmbind peste locurile unde odinioară tremurând de frig și spaimă fugea noaptea, cu capul întors înapoi de frica stafiiilor și ținând strâns la piept garafa cu vin, nu cumva să o scape...

Toate acestea și altele multe le-am văzut împreună înmuiate în apusul de suflet pe care lui i-l da vârsta și bunătatea, convalescența și boală și la amândoi împreună prăbușirea țării și pierderea munților. Cred că nu puțin a ajutat la înrăutățirea boalei,

chinul prin care Vlahuță a trecut zi de zi gândindu-se la soarta țării noastre. Dar acest chin amestecat cu desnădejde nu voia să-l mărturisiască la nimeni și nici chiar lui însuși, căsnindu-se să-și înfigă în creier gândul tare că vom trece și prin asta eșind deasupra, că vom răzbi, gând mântuitor pe care se străduia să ni-l însuflească și nouă celor foarte grabnic înclinați spre descurajare... Dar inima-i a obosit tot purtând în fiecare globulă dealungul trupului, gândul acesta anevoios și greu ca un destin întors din cale !..

Din acest vajnic îndemn a eșit ca o sfioasă mișcare în bezna acelor vremuri „Calendarul nostru pe 1918” salutat ca o rază, ca întâia rază adevărată pe tot cuprinsul Moldovei. Cu banii strânși pe el s’au tipărit apoi amintirile lui Creangă pentru Basarabia și urma să scoatem o carte de cetire pentru popor al cărei material îl alegea chiar dânsul cu multă osârdie și migală.

Titlurile bucăților ce avea să cuprinză întâiul volum scrise de însăși mâna sa pe o foaie de hârtie, le păstrez printre puținele slove ce mi-au rămas de la dânsul. Cartea însă nu s’a putut face... Maestrul, din ce în ce mai slăbit, a plecat grabnic la București chemat de voința-i nebiruită, cu toate rugăciunile noastre că trebuie să se cruțe, către noile așezări ce trebuia să rostiască acolo.

*

II.

Aici, în sihăstria Câmpinei, unde îl surghiuniseră prietenii îngrijați de sănătatea-i din ce în ce mai șovăelnică, Vlahuță ne primia cu atâta drag, cu așa vădite semne de bucurie, în cât puteam bănuî că în adevăr ne doria mult, de și s'ar fi ferit, ca de foc, să ne spue una ca asta... Nu de altceva, dar nu ar fi suferit cu nici un preț, ca pentru o nevoie sau măcar o dorință a lui să se osteniască cineva cu cel mai mic lucru, dar mi-te luând un drum până la Câmpina. Și totdeauna a fost astfel ascuns în tot ceace'l privia și'l frământa, tainic și temător ca nu cumva să-i afli păsurile. Nu am cunoscut om mai discret, despre el însuși și care să-și ascunză mai cu îndârjire rănilile și tainele sale... Avea în această privință ceva din nobleța sălbatecă a fiarei care lovită, fuge departe și se mistue în fundul vizuinei, unde să moară nevăzută și neauzită. Nu răsufila la nimeni nici o destăinuire despre ce'l chinuia și'l durea. Chiar despre boală nu spunea decât puține lucruri, ușurându-le, învăluindu-le în glume și asta numai când era prididit de îngrijorarea noastră.

În acest înțeles se poate spune că a fost cu adevărat un om ascuns și neștiut chiar de cei mai de aproape ai săi, ca un ghiol întunecat căruia nu i s'a dat de fund. Dar, încolo, ce suflet deschis și ce minte

slobod primitoare de tot ce era frumusețe, dragoste, adevăr și mai ales dreptate ! Cu ce uimitoare ușurință eșia din el, își asvârlea cât colo straiul strâmt de propii griji, necazuri și mizerii, ca să se facă una cu cel care vorbea și să-l înțeleagă până în cele mai adânci ale lui.

În privința acestei fermecătoare puteri de a ști să cerceteze și să asculte oamenii Vlahuță nu avea pereche și cu asta numai te mângâia și te întăria. Simțiai cum omul acesta treaz și bun intră ca o lumină în tine, ca o lumină lină în care începi să deslușești singur și să te orientezi...

De bună seamă că a fost un înfrânt, un mare desamăgit al vieții, nu ajuns încă până la scârbă, dar ori cum mult sub nivelul căldurei și interesului ce arăta vieții. Dar ce mândră ținută a avut tot timpul; Ce grije a purtat să nu se vadă nimic din hârburile năruirii lui, ca să nu-l plângă nimeni, dar mai ales ca să nu strice celorlalți pricinându-le îndoială, desgust și neîncredere în sfințenia vieții...

Nu numai menirea lui firească de îndrumător, nici numai sarcina ce-i căzuse pe umeri în vremile din urmă de purtător de steag, l'au făcut să ia această atitudine de un eroism așa de rafinat în simplitatea lui, un eroism așa de ascuns, așa de puțin strigător și bătător la ochi, ci și o croială adâncă a firei sale delicate, chibzuite și discrete, de o delicateță aproape feminină. Acest dârz purtător al steagului cugetării era totuși un sfios... Sufletul său, ca ori ce lucru prea subțire, se mototolia așa de ușor, că a trebuit să și-l pună la adăpost, să-l închidă ; altfel cel dintâi venit ar fi întins mâinile să l-l pipăe ca pe orice

stambă... Cuvântul lui din urmă a fost ca tot ce rămâne ca însemnări și manuscripte de la el să se ardă „nu vreau ca după moarte să se cotrobăiască în sufletul meu ca într'o ladă cu vechituri“...

Inchis și ascuns l'au crezut mulți... Dar acum în urmă ne întâmpina cu atâta dor, cu așa căldură, că începeam să bănuim arzimea nepotolită ce străbătea până la noi prin pereții acestui suflet copt de dogoarea unei vieți întregi.

Ne aștepta în picioare, la prag, ca pe cine știe ce oaspeți de seamă din vremurile bune. Ne așeza apoi duios lângă dânsul și plecându'și ușor capul pe o parte, cu pala de păr încă negru căzându-i tinerește pe ochii fulgerători, ne arăta din plin fața-i din ce în ce mai suptă, mai topită, pe care se rășfrângea voios un zâmbet de bunătate, ca un colț de cer în seara târzie când soarele se uită îndărăt. Și aveam alături de noi și cu noi nu un maestru, ci un părinte. Nu vorbea de cât despre noi... Ne întreba numai de nevoile noastre, despre ce știa că pornisem să împlinim sau aveam de gând. Nû uita pe nimeni din cei mulți cărora le purta de grijă, o grijă superioară, de cărările pe care merg și de alte primejdii mai pre sus de cele materiale, deși nu le uita nici pe acestea.

Și cisluiam așa ziua întreagă; când era frumos, afară în pridvor; când era urât, înlăuntru la masa lui de lucru ca în fața unui pistol.

Toamna împrejurul nostru lucra fără de hodină... Îngălbenia frunzele, innora cerul, ineca în ceață dealurile Câmpiniței, astupa cu neguri văile Doftanei și din ce în ce strâmta cercul zărilor, ca un inel de plumb cu care să ne sugrume. Din când în când un

soare lănced și bolnav se mai uita galeș pe pământ, ca să'l mângâie par-că pentru despărțirea ce se pregătia, dar repede se ascundea iarăși, lăsând moartea să'și urmeze urzeala. O simțiam toți că se apropie, că e pretutindeni, că stă gata să loviască... și știam anume 'pe cine !... Dar cu atât mai mult ne pătrundeam de vraja, de taina mistică a acestor clipe, pe cari le știam cu toții că sînt cele de pe urmă și supreme. Era ca o cină de taină sufletească unde ni se întindea o bucățică de azimă binecuvântată de Dumnezeu.

Atunci ne vorbea câte ceva și despre sine: Cum scria odinioară și cum scrie acūm; ce luptă covârșitoare duce cu gândurile pe cari nu le mai poate stăpâni nici zi nici noapte, ci năpădesc liniștitele ogoare de muncă ale creerului ca niște ape nezăgăzuite. Nopti de chin și de aiurare în care trăește mai ascuțit de cât aevea, fără să poată însemna nimic din ele, drame întregi, romane, poezii, într'o desfășurare fantastică în care el joacă pe rînd sau totodată toate rolurile, deslegând probleme, dând răspunsuri, turnând versuri clocotitoare, despre care a doua zi nu mai are altă amintire, de cât un huet surd, ca ecoul ce lasă oceanul în scoica goală, svârlită pe mal. Cu ce durere conținută urmăream chinurile acestui creator trădat de puterile lui ca de niște slujitori netrebnci ce nu'l mai ascultă, pe când mintea, acolo sus, se istovește în porunci zadarnice, croind planuri de construcții uriașe.

Curând însă înceta cu destăinuirile, rugându-ne stăruitor să nu spunem nimic celor de aproape ce'l îngrijesc și pe cari îi amăgia, prefăcându-se că doarme, când în cap i se deslănțuiau furtuni de gânduri.

Această istovitoare insomnie agitată l'a torturat fără de răgaz lunile din urmă. Cum venia noaptea, o haită de gânduri se repeziau și-i sfâșiau somnul !

...Ne lua apoi cu el și ne urca ușor pe plaiurile largi ale amintirii. Făcea doar cu mâna ca un mag și negurile din fund se dădeau la oparte, desvelind înălțimile... De acolo ne arăta departe în zare cununa de uriașe piscuri eterne, către care își îndrepta anevoios pașii, toți marii lui tovarăși ce străluceau acoperiți de albele zăblae de zăpadă ale morții : Grigorescu, Delavrancea, Eminescu, Coșbuc și mai ales Caragiale. Viața acestuia din urmă precum și opera lui, pe care avea de gând să le scrie și să le tâlmăcească, treceau sub ochii noștri în adevărata lor însemnătate veșnică. Neorânduiala, risipa, nestatornicia, traiul lăbărțat de boem, toate își aveau transpunerea lor inversă în opera lui Caragiale ; ele erau proba negativă a clișeului... Tot ce era aici umbră, trecea în opera lui lumină albă... Aceste defecte, aceste pete, îi dăduseră puțința să facă acâncile-i observații, îi împrumutaseră acea știință migăloasă și uimitoare cunoștință a personagiilor lui pe cari le cunoscuse și le urmărise pretutindeni, pe stradă, în piață, în trenurile în cari se urca, pentru noi fără nici un rost, ca să se treziască azi la Gherea la Ploești, mâine la Ronetti-Roman în Moldova, pentru ca apoi să plece de acolo la... Berlin. Întârziatul din berărie stăruia acolo o noapte întreagă de vorbă cu un biet alunar, căruia îi fura taina, îi lua măsura umbrei, ca la cei pe cari vrei să-i faci stafii, ca să ni'l veșnicească.

Caragiale trăia el însuși și cu dragoste viața celor pe cari îi scria, și pe cari îi iubia ca un prieten

bun și înțelegător... Așa poate că trebuie să-și iubiască adevăratul artist subiectele operei sale.

Dar, Caragiale nu se mulțumia numai cu atât, ci înainte de a le scrie, ca un soi de repetiții, ca un fel de copii și variante își spunea apoi povestele, în-suflețind, mimând ca cel mai desăvârșit actor tipurile ce crea, punându-le în diferite situații, spre marea desfătare a prietenilor... Dar pentru el acestea nu erau de cât studii pregătitoare ; își făcea mâna așa, avea tipul ovreiului „care caută în colț ceva“ sau a ovreiului provocat la duel și altele pe cari spre paguba noastră nu le-a scris, dar pe cari le pregătia ani întregi astel, pe viu... Și Vlahuță ne povestea minuni despre verva cu care Caragiale își juca urmarea la noaptea furtunoasă aducând și punând în timpurile noastre moderne cu automobile și aeroplan, pe Chiriță și pe Rică și pe coana Veta rușinoasă, toți schimbați și înaintați în rang și ridicul !

Dar acest minunat povestitor, acest improvizator strălucit care era Caragiale se așeza cu împotrivire, cu un fel de „oroare sacră“ la masa de scris. Cu ce casnă și migală își trecea gândurile și icoanele pe hârtie par-că le-ar fi săpat într'o piatră scumpă. De zeci de ori se întorcea înapoi și transcria o pagină, până începea să se apropie de cea ce doria el... Și de aici ne luam la vorbă despre meșteșugul scrisului, despre deosebitele tabieturi și metehne ale scriitorilor.

Imi răsună și acum cuvintele maestrului Vlahuță, spuse cu acea liniște gravă în grai cu care își domolia singur înfrigurarea și entuziasmul, sborul căgetului :

„Da, este bine ca gândurile să fiarbă ca într'un cazan, unde se frământă și clocotesc aburii cugetului cu ai închipuirii amestecându-se, acolo, înlăuntru și în taină... Dar de aici și până afară, până la închegarea lor pentru veșnicie, ei trebuie să treacă și să ocoliască pe țevile minții pururi răcorite de apele judecății și ale cumpănirii. Numai așa va picura „fruntea” gândurilor, ca un spirt tare, în chipul unor simple boabe limpezi, ai zice de apă, dar în care s'au strâns toate tăriile risipite în aburi. Altfel dacă ridici dintr'o dată capacul, este drept că aburii es lesne, dar tot aburi rămân și se împrăștie în vânt“...

...Timpul trecea cu vorba și masa era gata, o masă bogată pentru noi, totdeauna frugală pentru dânsul : câte-va boabe de struguri, miere și unt pe o cojiță de pâine, o cană cu lapte și băutură, apă curată.

Dar această masă era prilejul unei și mai desăvârșite împărtășiri de gânduri; dacă nu cu trupul, cu sufletul mânca și se bucura împreună cu oaspeții săi.

De câte-va ori am adus vorba, în amurgurile prielnice, ispitându-l despre ce crede asupra „celor veșnice“. Când abia ne mai zăriam unul pe altul nedeslușiți în umbra ce izvora de pretutindeni și afară și în noi, în tihna acea ce-o revarsă crepuscurile de munte ce aprind ochiul lăuntric ca o lampă de veghe pentru noapte, îl întrebam despre floarea mângâerii omenești, nemurirea, despre taina cea de dincolo de viață... Nu se mai vedea bine, ne simțiam mai mult unii lângă alții... Sufletele puteau acum fără nici o sfială să se înnalțe goale în toată strălucirea lor de

argint. Și suferiam simțindu-l pe maistru Vlahuță îndărătnic, plin de o neîncredere și o îndoială prea aspră. Niciodată nu am văzut la dânsul vre-o înclinare către misticism, către acea înmuere a sufletului, slăbiciune pentru unii, tărie mlădioasă pentru alții. El însă a fost întotdeauna, în această privință, omul rece și sceptic al celor văzute și pipăite, cum mărturisia singur. În vis numai, în dureroasele-i șovăiri între vis și viață, ne destăinula că încearcă arare ori în chip obscur gânduri și simțiminte ce par-că ar avea legături cu lumea cealaltă, dar nu le-a putut nici odată prinde și tâlmăci, de acea le pune pe seama sleirei nervoase.

N'am să uit ce ne-a spus ultima oară când l'am văzut acolo într'un amurg așa de ploios și de trist cum cred că numai Împurgatorii ar mai putea fi :

„Dacă în adevăr va fi ca să nu pier de tot ci să rămână ceva din mine care să treacă unde-va dincolo, apoi doresc să nu fiu salvat întreg, ci numai partea cea mai bună din mine, agonisită cu atâta strădanie.

Și dacă o fi așa, atunci să vă așteptați că am să vă dau de știre : în tot ce veți face bun și nobil, la ori ce pornire generoasă a voastră, în ori ce gând limpede și tare, în ori ce închipuire inspirată, la ori ce realizare fericită de viața mărunță zilnică sau de artă veșnică, eu voi contribui cât voi putea de acolo de unde voi fi, manifestându-mi astfel continuitatea existenței, a nemuririi mele adevărate. Și dacă n'ar

fi așa, apoi altfel nici nu vreau să fie... La ce bun să mai târâsc după mine de-alungul eternității neputința de acum și toate mizeriile unei conștiințe încărcate de umbră și de durere“...

Pâcla din jurul nostru sporise... Ploaia curgea și mai deasă... Seara de toamnă ne strângea tot mai cenușie sub aripele-i înfiorătoare de liliac funebru... Sorocul trenului ne silia la plecare : era preludiul despărțirii veșnice.

Din biblioteca „TEATRUL DE MÂINE“
au apărut până azi :

- No. 1. „*Femei Ciudate*“ de Const. Rîuleț și
Al. T. Stamatiad
No. 2. „*Spre frumusețe*“ de Horia Furtună
No. 3—4. „*Baia Domniței*“ de Const. Rîuleț
No. 5. „*Primejdioși*“ de Const. Rîuleț
Nr. 6. „*Sfânta căsătorie*“ de Biró Lajos
No. 7. *Amintiri despre Vlahuță* de V. Voiculescu

ADDENDA*

RÎULEȚ, CONSTANTIN (n. Sofocle Rigopol) (1882–1967)

(Rigo Pol)

60428 ~ *Cei mai de seamă* [de] Constantin Rîuleț. Piesă în două acte aprobată de direcțiunile Teatrelor Naționale din București și Craiova. București (Imprimeriile „Independența”), 1912. (22x15). 45 p. 1 leu. (II 28940)

Pe verso paginii de titlu: Această piesă a fost publicată pentru întâia oară în ziarul „Voința Națională”.

60429 ~ *Cu perdelele lăsate* [de] Constantin Rîuleț. Piesă într-un act, inspirată dintr-o novelă și reprezentată, pentru întâia oară, pe scena Teatrului Național din București la 16 april 1916. Cu o prefață de D-nul Mihail Dragomirescu. Un desen de B'Arg și altul de I. Steuer. [București] (Imprimeriile „Independența”), [1916]. (20x14,5). 36 p. 1 leu. (I 54507)

Tipografia la p. 4 a copertei. Anul, cu cerneală, pe exemplarul din Biblioteca Academiei.

60430 ~ *Germania neagră* [de] Const. Rîuleț [pe copertă și : Poeme în proză]. Iași, Edit. ziarului „Acțiunea Română”, 1917. (16, 5x13). 89 [–92] p. 2 lei. (I 159581)

60431~ *Epigramele* lui Const. Rîuleț. Ed. II [București] (Tip. „Voința Națională”), 1908 (12,5 x 9,50) 32 p. 20 bani. (I 15366)

Tipografia și anul pe verso paginii de titlu. Lipsă coperta.

60432 ~ *Păcat cu gîndul* [de] Const. Rîuleț. București (Imprimeriile „Independența”), 1913. (24x16). 16 p. 1 leu. (II 507312)

Descriere după copertă. Datele editoriale pe p. 4 a copertei. Coperta de Iser.

60433 ~ **Un rege Lear al Mahalalei*, Comedie în trei acte [de] Constantin Rîuleț. (*Rîuleț*, p. 4 cop.)

60434 ~ *Surîsul unui trecător. Afacerea Mirea-Alcalay* [de] Constantin Rîuleț. Chestiunea piesei „Pămînt”. Afîșele Teatrului Național. Lui Adam. Moara Roșie, etc București (Tip. ziarului „Voința Națională”), 1910. (16x10). 16 p. 40 bani. (I 16788)

În colaborare :

60435 ~ *Chiemarea cinematografului. De ce trebuie să fie moral cinematograful* de Const. Rîuleț, Membru în Comisiunea pentru controlul Cinematografelor și George Olărașu, Inspectorul Poliției Sociale de pe lîngă Prefectura Capitalei [Pe copertă și : Despre filmele picante numai pentru domni și doamne. Cenzura din Italia, America, Elveția. Nudul artistic și nudul imoral. Romanele imorale la cinematograf. Spectatorii care vin să-și înviioreze simțurile tocite. Scenele cu femei goale. Controlul cinematografelor din Capitală]. București [Imprimeriile „Independența”, 1915. (19,5x12,5). 46 [- 48] p. 1 leu. (I 45235)

Tipografia în lista de cărți de la p. 4 a copertei.

60436 ~ *Femei ciudate* [de] Constantin Rîuleț și Al. T. Stamatiad. Piesă într-un act reprezentată pentru întâia oară pe scena Teatrului Modern din Capitală, de către „Compania Davila” în seara de 1 octombrie 1910. Ed. II. [București], 1915. (23, 5x16). 16 p. 50 bani (II 44491).

Lipsă coperta. Cu mențiunea : s-a publicat, pentru întâia oară, în revista „Convorbiri Critice” din 25 Noembrie 1910: p.15.

60437 ~ *Mărunte* [de] Const. Rîuleț și I. Nicolescu-Chic. [București], 1914. (19x12, 5).123 [- 125] p. cu ilustr. 1 leu (I. 35751)

Cu portret.

Vezi și :

Stamatiad, Alex Teodor și ~. *Femeile ciudate*. Piesă într-un act. București, 1911.

Prefete :

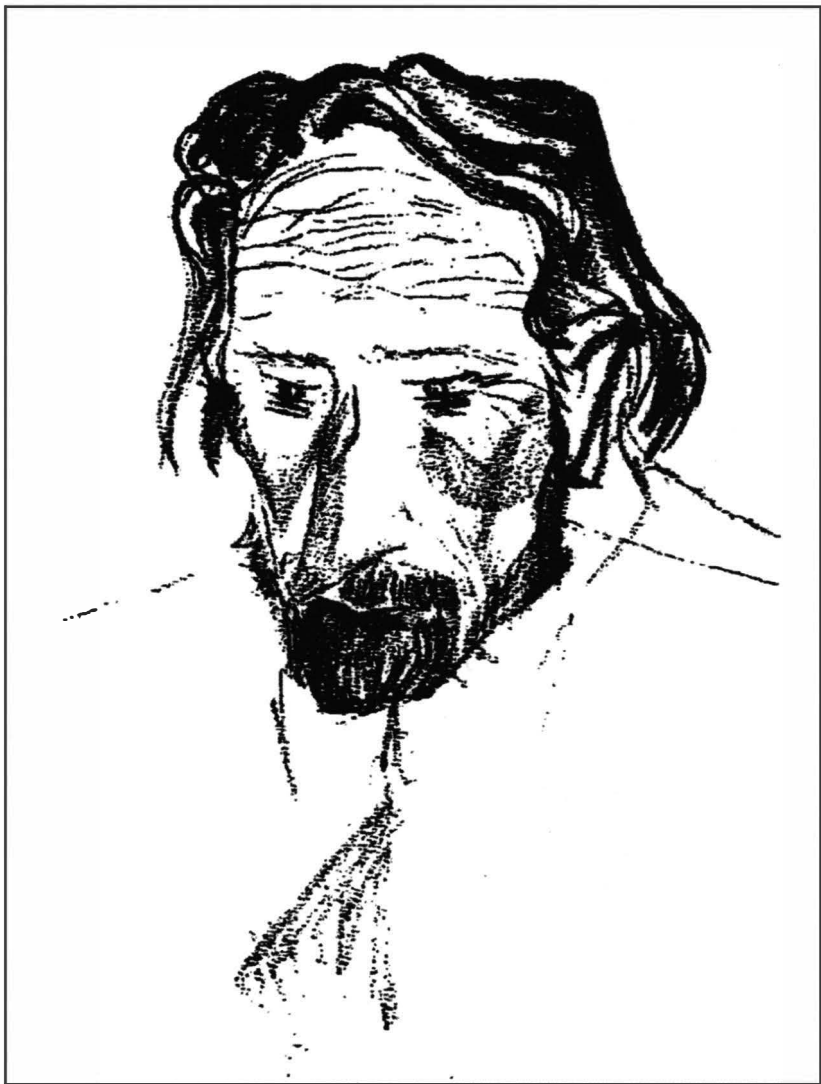
Vlădescu, St. *Dezertorii*. Cu o prefață de ~. Iași. 1918.

Vezi de asemenea:

Stamatescu-Gion, G. *Din lumea celor mici*. [Cuprinde și o scrisoare de Rigo Pol]. București, 1905.

* Biblioteca Academiei Române, *Bibliografia românească modernă* (1831–1918). Vol. IV. (R-Z). Prefață de Gabriel Ștrempel. Editura Academiei Române, Buc. 1996.

Date puse la dispoziție de domnul Mircea Coloșenco. Îi mulțumim și pe această cale.

Vasile Voiculescu, *Proza*, Ediție îngrijită de *Roxana Sorescu*, Editura Nemira, București, 2006, coperta I; *Idem* coperta IV; *Ibidem* semn de carte.

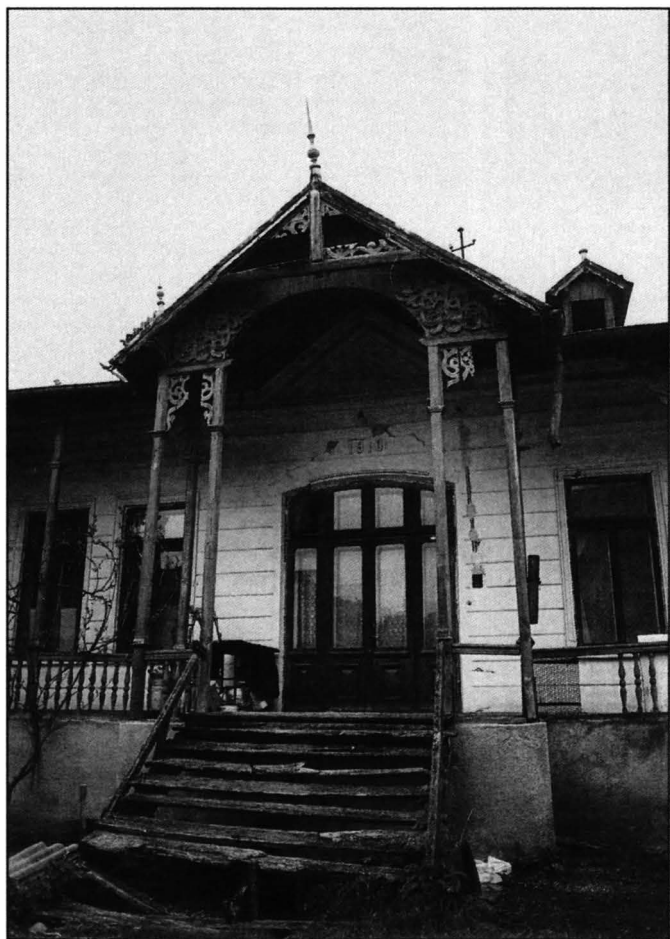
Monumentul omagial ridicat în satul Pleșești, astăzi Alexandru Vlahuță, pe locul casei în care s-a născut scriitorul, la 5 septembrie 1858.

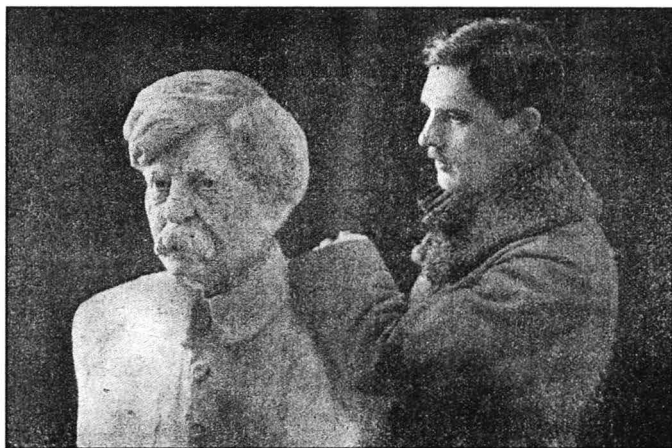
Casa din Bârlad, strada Cotu Negru (astăzi Gh. Emandi), în care a locuit Vlahuță ca elev, începând cu septembrie 1867.

Casa Tuduri, strada Belvedere (astăzi B-dul Epureanu), construită pe la 1840, la parterul căreia a funcționat Școala de băieți între anii 1867-1871; aici a învățat elevul Alexandru Vlahuță.

Casa Bulbuc de pe B-dul Epureanu, unde a locuit Vlahuță cu soția, Smaranda, în perioada octombrie 1916 – noiembrie 1918.

Bustul lui Vlahuță din Bârlad
și sculptorul I. Dimitriu-Bârlad (1924).

Imagine de
la dezvelirea
monumentului, cu
membrii Academiei
Bârlădene,
inițiatoarea
imortalizării marelui
poet (1924).

Masca mortuară a scriitorului A. Vlahuță

Originalul în gips, probabil opera sculptorului I. Dimitriu Bârlad, a fost proprietatea poetului V. Voiculescu, în casa din București, dar a dispărut în împrejurările arestării sale de către comuniști. Gabriela Defour Voiculescu, fiica mezină a scriitorului, deținătoarea fotografiei măștii, a dăruit-o domnului C.D. Zeletin, președintele de onoare al Academiei Bârlădene, care a donat-o, la rândul lui, Societății noastre, în ziua de 23 mai 2007.

ISBN 978-606-573-864-5